

ISSN 2181-5291

PSIXOLOGIYA

ILMIY JURNAL

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

SCIENTIFIC JOURNAL

№ 2, 2025

www.buxdu.uz

The journal was registered with the certificate № 05-45 on February 25, 2011 at Bukhara Region Press and Information Administration of Uzbekistan Press and Information Agency

According to the resolution №201/3 as of December 26, 2013 of the Presidium of Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan the journal was included into the list of scientific journals in which scholarly articles on the scientific results of dissertations on Psychology must be published.

Address:

200117, Bukhara city,
K.Murtazoyev street, 11
Bukhara State University
Editorial and publishing
Department
Phone: +998 (94) 837-18-38

**The journal is published 4
times a year**

Website: www.buxdu.uz
E-mail:
nashriyot_buxdu@buxdu.uz

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasida 2011- yil 25-fevral № 05-45-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2013-yil 26-dekabrda 201/3-sonli qarori bilan psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari ilmiy natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan ilmiy jurnallar ro'yxatiga kiritilgan.

Tahririyat manzili:

200117, Buxoro shahri,
K.Murtazoyev ko'chasi, 11-uy
Buxoro davlat universiteti
"Tahririy-nashriyot" bo'limi
Tel: +998 (94) 837-18-38

**Jurnal 1 yilda 4 marta
chiqadi.**

Website:
www.buxdu.uz
E-mail:
nashriyot_buxdu@buxdu.uz

*Журнал
зарегистрирован Бухарским
областным управлением
агентства печати и
информации Республики
Узбекистан. Свидетельство
№ 05-45
от 25.02.2011г.*

*Журнал включен в список
обязательных выпусков ВАК
при Кабинете Министров
Республики Узбекистан
на основании решения ВАК
№201/3 от 26 декабря 2013 года
для получения учёной степени
доктора психологических наук.*

Адрес:

город Бухара 200117,
улица М.Икбола, 11
Бухарский государственный
университет
Редакционный отдел
тел: +998 (94) 837-18-38

**Журнал выходит 4 раза в
год.**

Website:
www.buxdu.uz
E-mail:
nashriyot_buxdu@buxdu.uz

PSIXOLOGIYA

ILMIY JURNAL * НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

2-son 2025-yil. * Выпуск 2. 2025 год.

TAHRIR HAY'ATI – РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

BOSH MUHARRIR – ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

BAROTOV SH. R.

Psixologiya fanlari doktori, professor.

Xalqaro Psixologiya Fanlari Akademiyasining haqiqiy a'zosi (akademigi)

Действительный член (академик) Международной Академии психологических наук

MAS'UL KOTIB – ОТВ. СЕКРЕТАРЬ

Sayfullayeva N.Z. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

XAMIDOV O.X.

Buxoro davlat universiteti rektori,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

SHOUMAROV G'.B.

Psixologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston
Respublikasi Fanlar Akademiyasining haqiqiy a'zosi

UMAROV B.M.

Psixologiya fanlari doktori, professor

KOZLOV V.V. (Rossiya)

Psixologiya fanlari doktori, professor

MALI'X S.B. (Rossiya)

Psixologiya fanlari doktori, professor

KOROBENNIKOV I.A. (Rossiya)

Psixologiya fanlari doktori, professor

KARIMOVA V.M.

Psixologiya fanlari doktori, professor

SAFOYEV N.S.

Psixologiya fanlari doktori, professor

BEKMURODOV M.B.

Sotsiologiya fanlari doktori, professor

KADIROV U.D.

Psixologiya fanlari doktori, professor

JABBOV A.M.

Psixologiya fanlari doktori, professor

OLIMOV Sh.Sh.

Pedagogika fanlari doktori, professor

JUMAYEV R.G'.

Siyosiy fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

NISHONOVA Z.T.

Psixologiya fanlari doktori, professor

NAZAROV A.M. Psixologiya fanlari doktori (DSc),

professor

IBODULLAYEV Z.R.

Tibbiyot fanlari doktori, professor

BEGMATOV A.S.

Falsafa fanlari doktori, professor

HUSEYNOVA A.A.

Falsafa fanlari doktori, professor

MUXAMEDOVA D.G.

Psixologiya fanlari doktori, professor

RUXIYEVA X.A.

Psixologiya fanlari nomzodi, professor

BAROTOVA D.SH.

Psixologiya fanlari doktori, dotsent

AKRAMOV V.R.

Tibbiyot fanlari doktori, dotsent

ZARIPOV G.T.

Texnika fanlari nomzodi, dotsent.

OSTONOV Sh.Sh.

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent

RUSTAMOV Sh.Sh.

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent

TILAVOV M.H.

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

MUHARRIRLAR – РЕДАКТОРЫ:

Usmanova M.N. – psixol.fan.nom., professor

Muxtorov E.M. – psixol.fan.nom., dotsent

Raxmatova M.M. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Abuzalova M.K. - filologiya fanlari doktori, professor

Sobirova D.A. – psixologiya fanlari doktori (DSc),
professor

TEXNIK MUHARRIRLAR – TEX.

РЕДАКТОРЫ:

Shirinova M.Sh., filologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD)

PSYCHOLOGY

SCIENTIFIC JOURNAL

Issue 2: 2025

EDITORIAL BOARD:

EDITOR-IN-CHIEF: **BAROTOV SH. R.**

Doctor of Psychology, professor, the member (academician) of International Academy of Psychological Sciences

EXECUTIVE SECRETARY: Sayfullaeva N.Z. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)

XAMIDOV O.X.

Doctor of Economic Sciences, Professor,
The rector of Bukhara State University

SHOUMAROV G.B.

Doctor of Psychology, Professor, Full
member of the Academy of Sciences of the
Republic of Uzbekistan

UMAROV B.M.

Doctor of Psychology, Professor
The assistant of the editor-in-chief

KOZLOV V.V. (Russia)

Doctor of Psychology, Professor

MALIKH S.B. (Russia)

Doctor of Psychology, Professor

KOROBAYNIKOV I.A. (Russia)

Doctor of Psychology, Professor

KARIMOVA V.M.

Doctor of Psychology, Professor

SAFOEV N.S.

Doctor of Psychology, Professor

BEKMURODOV M.B.

Doctor of Sociology, Professor

KADIROV U.D.

Doctor of Psychology, Professor

JABBOROV A.M.

Doctor of Psychology, Professor

OLIMOV Sh.Sh.

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

JUMAEV R.G.

PhD in Political Sciences, Docent

NISHONOVA Z.T.

Doctor of Psychology, Professor

NAZAROV A.M.

Doctor of Psychology, Professor

IBODULLAEV Z.R.

Doctor of Medical Sciences, Professor

BEGMATOV A.S.

Doctor of Philosophy, Professor

HUSEYNOVA A.A.

Doctor of Philosophy, Professor

MUXAMEDOVA D.G.

Doctor of Psychology, Professor

RUXIYEVA X.A.

Candidate of Psychology, Professor

BAROTOVA D.SH.

Doctor of Psychology, Docent

AKRAMOV V.R.

Doctor of Medical Sciences, Docent

ZARIPOV G.T.

Candidate of technical sciences, Docent

OSTONOV Sh.Sh.

PhD of Psychology, Docent

RUSTAMOV Sh.Sh.

PhD of Psychology, Docent

TILAVOV M.H.

PhD of Psychology

EDITORS:

Usmanova M.N. – Candidate of Psychology,
Professor

Mukhtorov E.M. – Candidate of Psychology,
Docent

Raxmatova M.M. – Doctor of
Philosophy in Philological Sciences
(PhD), Docent

Abuzalova M.K. – Doctor of Philological
Sciences, Professor

Sobirova D.A. Doctor of Psychology,
Professor

TECHNICAL EDITORS:

Shirinova M.Sh., Doctor of
Philosophy in Philological Sciences
(PhD)

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna,

Buxoro davlat universiteti

Psixologiya kafedrası dotsenti, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

OTA-ONA VA BOLA MUNOSABATLARINING BOLALARNING PSIXOLOGIK RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada ota-ona va bola munosabatlari, bolaning ota-onaning xatti-harakatlarini, kuzatish orqali dunyoni tanishi, ota-onalarning yoshi, tajribasi va oilaviy kelib chiqishi oilaviy shaxslararo munosabatlarga ta'siri, bolalik ruhiy salomatlikni rivojlantirish uchun hal qiluvchi davr ekanligi, bolalar uchun shaxslararo muloqot, oila va do'stlar bilan o'zaro munosabatlarning ahamiyati, bolaga sog'lom jismoniy va aqliy rivojlanishiga yordam berish uchun shaxslararo muloqot va bolalarning shaxsiy ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor berish kerakligi, oilada ota-onalar bolalarga shaxslararo o'zaro munosabatlarda ko'proq ishtirok etishga yordam berishi, bolalar ijobiy shaxslararo tajribalarni o'rganish paytida ota-onalari bilan muloqot qilishlari va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishlari mumkinligi haqida aytilgan..

Kalit so'zlar: ruhiy salomatlik, shaxslararo munosabat, xulq-atvor, ko'nikma, idrok, o'z-o'zini baholash, muloqot.

ВАЖНОСТЬ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ РОДИТЕЛЯМИ И ДЕТЬМИ ДЛЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ

Аннотация. В этой статье рассматриваются отношения между родителями и детьми, знакомство ребенка с миром через наблюдение за поведением родителей, возраст, опыт и семейное происхождение родителей, влияние семейных личностей на взаимоотношения, понимание того, что детство является решающим периодом для развития психического здоровья, межличностное общение для детей, способы взаимодействия с семьей и друзьями. важность заключается в том, что необходимо уделять внимание развитию межличностного общения и личных навыков детей, чтобы помочь ребенку развиваться здоровым физическим и умственным образом, в семье говорят, что родители помогают детям более активно участвовать в межличностном взаимодействии, что дети могут общаться со своими родителями и развивать социальные навыки, изучая положительный межличностный опыт.

Ключевые слова: психическое здоровье, межличностные отношения, поведение, навыки, восприятие, самооценка, общение.

THE IMPORTANCE OF THE PARENT-CHILD RELATIONSHIP TO CHILDREN'S PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT

Abstract. In this article, the relationship of parents and children, the child's acquaintance with the world through parental behavior, observation, the influence of parents' age, experience and family background on family relationships, the fact that childhood is a crucial period for the development of mental health, interpersonal communication for children, the importance of interaction with family and friends, interpersonal communication, the family states that parents can help children become more involved in interpersonal interactions, that children can interact with their parents while learning positive interpersonal experiences, and develop social skills..

Keywords: mental health, interpersonal relationships, behavior, skills, perception, self-assessment, communication.

Kirish. Ota-ona va bola munosabatlari bolalar tomonidan tashkil etilgan eng erta va eng yaqin shaxslararo munosabatlardir. Ota-ona va bola munosabatlari yuqoridagi ta'rifidan tashqari, ota-onalar va bolalarning his-tuyg'ulari, orzu-istaklari va umidlarini ham o'z ichiga oladi. Masalan, onaning homiladorligi paytida bola onasining tashqi dunyoni idrok etishi orqali dunyoni biladi. Bola tug'ilgandan so'ng, ota-onaning xatti-harakatlarini yoki ularning ota-onalari tomonidan o'rgatilgan tarkibni kuzatish orqali dunyoni biladi.

Ko'pincha, ota-onalarning yoshi, tajribasi va oilaviy kelib chiqishi oilaviy shaxslararo munosabatlarga sezilarli ta'sir qiladi. Ruhiy salomatlik bugungi zamonaviy madaniyatda e'tiborga olinadigan eng muhim omillardan biridir. Bolalik ruhiy salomatlikni rivojlantirish uchun hal qiluvchi davrdir, chunki ijtimoiy talablar va odamlarga psixologik bosim kuchaymoqda. Oilada ota-onalar bolalar rivojlanishiga eng erta va dastlabki eng muhim ta'sir ko'rsatadi. Fan va texnologiyaning rivojlanishi bilan jamiyatning, odamlarning shaxslararo ko'nikmalariga bo'lgan talablari ortib bormoqda. Bolalar uchun shaxslararo muloqot-bu yashash va o'rganish jarayonidagi oila va do'stlar bilan o'zaro munosabatdir. Bolalik shaxslararo muloqotni rivojlantirish uchun muhim davr bo'lganligi sababli, ularning sog'lom jismoniy va aqliy rivojlanishiga yordam berish uchun shaxslararo muloqot va bolalarning shaxsiy ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor berish kerak. Tadqiqotlarga ko'ra, bolalar ota-onalarining xatti-harakatlarini kuzatishi va ular bilan o'zaro munosabatlari ijtimoiy ko'nikmalarni egallashga hissa qo'shar ekan[1]. Boshqacha qilib aytganda, oilada ota-onalar bolalarga shaxslararo o'zaro munosabatlarda ko'proq ishtirok etishga yordam beradi, bu ularga yaxshi psixologik fazilatlarini rivojlantirishga imkon beradi va ularning ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Bolalar ijobiy shaxslararo tajribalarni o'rganish paytida ota-onalari bilan muloqot qilishlari va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishlari mumkin.

Ma'lumki, bolalar ota-onalarining yordami bilan gapirishni o'rganadilar. Bundan tashqari, agar ota-ona "ona" so'zining aniq talaffuzini qayta-qayta ishlatsa, bola "ona" atamasini shu talaffuz bilan bog'laydi. Bola oxir-oqibat onaning fikrini o'rganadi, chunki ular o'zlari gapirishga harakat qilishadi. Aytaylik, bolaning ikkala ota-onasi ham gapira olmaydi. Bunday holda, bu bolaning til rivojlanishi boshqa bolalarnikidan sezilarli darajada orqada qoladi, hatto yosh bola aqlli bo'lsa ham. Shu sababli, bola hali yoshligida ota-onalar va bolalar o'rtasidagi muhim munosabat yosh bolalarning lingvistik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi [2]. Boshqacha qilib aytganda, ota-onalar o'z farzandlari bilan ko'proq munosabat o'rnatganda va muloqot qilish bilan shug'ullanganda, ular o'z farzandlariga o'z tilini ifodalash va undan qanday foydalanish haqida tushunchalarini oshirish uchun ko'proq imkoniyatlar yaratadilar, bu esa o'z navbatida bolalarning tilini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ota-onasiz o'sayotgan bolalar psixologik tomondan juda katta zarar ko'radi. Tug'ilishdan oldin, ota-onaning homiladorlikka bo'lgan munosabatlari, prenatal xulq-atvori va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar salbiy tug'ilish natijalariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ota bilan yaxshi munosabatda bo'lgan maktab yoshidagi bolalar depressiya, bezovtalik yoki yolg'on gapirish kabi muammolarni kamroq boshdan kechirishadi va ijtimoiy xulq-atvorni ko'proq namoyish etishadi. Ko'p odamlar ota-onaning bolalar hayotidagi mavjudligining uzoq muddatli ta'sirini tan olishadi. Ota sevgisi yo'qligi sababli, ko'pchilik tashlandiqlik va o'zini past baholash hissi bilan kurashayotganini bildirgan. Ba'zilar esa ota-onasizlikning og'riqlarini yengillashtirish uchun giyohvandlik, spirtli ichimliklar, xavfli jinsiy faoliyat, sog'lom bo'lmagan munosabatlar yoki boshqa deviant xulq-atvorlarga murojaat qilishgan. Oilada ota yo'qligining bolalar uchun quyidagi salbiy ta'sirlari keltiriladi:

1.O'z-o'zini baholashning pasayishi: Oilada ota yoki onaning bo'lmashligi, bolalarni o'zlarini qarovsiz, keraksiz his qilishlariga, o'z hissiyotlari bilan kurashishlariga va ko'pincha tushkun holatda bo'lishlariga olib keladi.

2.Xulq-atvor muammolari: Ota-onasiz bolalar ijtimoiy moslashuvda ko'proq qiyinchiliklarga duch keladilar, do'stlikda muammolarni ko'proq his qilishadi va xulq-atvor muammolarini namoyon qiladilar. Ko'p hollarda ular ichki qo'rquv, g'azab, bezovtalik va baxtsizlikni yashirish uchun kuchli va qo'rqinchli shaxsiyatni rivojlantiradilar.

3.Akademik muvaffaqiyatsizlik: Ota-onasiz bolalar akademik jihatdan qiyinchiliklarga duch keladilar, o'qish, matematika va fikrlash ko'nikmalari bo'yicha past ball to'playdilar. Ular maktabni qoldirishga, o'qishni erta tark etishga ko'proq moyil bo'ladilar. Ulg'ayganda, bu singari bolalar akademik va professional malakalarga erishish ehtimoli kamroq.

4.Qonunbuzarlik va yosh jinoyatchilik: Qamoqqa olingan yoshlarning 85% otasizdir. Ota-onasiz, qarovsiz bolalarning jinoyat qilish va qamoqqa tushish ehtimoli yuqori.

5.Jinsiy faoliyat va o'smirlik homiladorligi: Ota-onasiz bolalar jinsiy salomatlik muammolari bilan ko'proq duch keladilar, Qizlar erkaklarning e'tiboriga bo'lgan qiziqishni namoyon etadilar va otalarining emosional yo'qligini shaxsiy rad etish sifatida qabul qilib, begona erkaklar tomonidan ekspluatatsiyaga uchrashga moyil bo'lishadi.

6.Giyohvandlik va spirtli ichimliklarga o'rganish: Ota-onasiz bolalar bolalikda va kattalikka o'tishda tamaki chekish, ichimlik ichish va giyohvandlikka ko'proq moyillikni namoyon qiladilar.

Tadqiqot obyekti. Biz ushbu tadqiqotimizda, farzandlarning voyaga yetishi va tarbiyasida otaning ishtirokini, shuningdek, farzandlarning kundalik ritmlariga ta'sir qiladimi yoki yo'qmi, degan savolni o'rganishga harakat qildik. Tadqiqot bolalar va ularning otalari bilan olib borilgan uzoq muddatli prospektiv longitudinal tadqiqotdir. Biz, farzandlar tarbiyasi va xulq-atvorida ota ishtirokining bevosita ta'siri bo'lishini taxmin qildik. Ushbu tadqiqot mavjud adabiyotlarni quyidagi jihatlar bilan kengaytiradi: (a) otaning ishtirokining miqdori (otalar va farzandlar o'rtasidagi umumiy faoliyatlar soni) va sifatining (otalar tomonidan farzandlarga ko'rsatiladigan ijobiy xatti-harakatlar va otalar-farzand munosabatlarining sifati) mustaqil ta'sirlarini o'rganish; (b) otaning ishtirokini xavf ostidagi oilalar kontekstida tahlil qilish; va (c) iqtisodiy holat va kattalardagi otalar bilan munosabatlarni nazorat qilish orqali uzoq muddatli longitudinal ma'lumotlardan foydalanish.

Qo'llanilgan metodlar. Ushbu tadqiqot uchun bir nechta metodlar hamda axborot manbalaridan foydalanilgan. Tadqiqotda 206 nafar bolalar va ularning ota-onalari ishtirok etgan (ishtirok etish darajasi = 74%). Ishtirok etgan barcha ota-onalar bolalari bilan yashagan. Ota-onalar o'rtacha 36.43 yoshda ($SD = 6.65$) bo'lib, W1 da ularning o'rta ta'lim darajasi o'rta maktabni tamomlaganligini ko'rsatdi. Ushbu tadqiqotda biz otaning bolalarni tarbiyalashdagi ishtirokini farzandlar 9 yosh (W1) va 19 yoshida (3-to'lqin [W3]) baholadik. Ota-onalar va bolalar har biri alohida ravishda suhbatlashildi. Shuningdek, ota-ona va bola o'rtasidagi muammolarni yechishdagi birgalikdagi jarayonlar tasvirga olindi. Keyinchalik bu tasvirlarni qayta kuzatish natijasida o'zaro munosabatlarni psixologik baholash taxminan 2,5 soat davom etdi. Ota-onalarning bolalarining hayotiy faoliyatlarida ishtirok etish miqdorini o'lchash uchun (9 va 19 yoshlarida) biz Patterso tomonidan ishlab chiqilgan “Oilaviy Faoliyatlar Ro'yxati”dan foydalandik, bu W1 va W3 davrlarida baholandi. Ota-onalardan farzandlari bilan o'tgan haftada 25 xil faoliyatdan qaysilarida ishtirok etganliklari haqida javob berishlari so'raldi (masalan, birgalikda o'yin o'ynash va o'z faoliyatlari haqida 10 daqiqa yoki undan ko'p vaqt davomida suhbatlashish). Shuningdek, ota-onalardan farzandlari bilan o'tgan oyda uch xil faoliyatda ishtirok etganliklari so'raldi (masalan, birga piknikka borish, birga sayohat qilish, baliq ovlash yoki qayiqqa chiqish). Agar javob ijobiy bo'lsa, u 1 deb kodlandi; agar javob salbiy bo'lsa, u 0 deb kodlandi. Biz javoblarni yig'dik va har bir to'lqinda 0 dan 28 gacha bo'lgan faoliyat ballarini yaratdik. W1 (Cronbach's $\alpha = .71$) va W3 (Cronbach's $\alpha = .77$) dan olingan ikkita ball bir-biri bilan sezilarli darajada bog'langan ($r = .31$; $p < .01$) va shuning uchun ota-onalarning bolalar tarbiyasidagi ishtirok etish miqdorini ifodalovchi indeks qiymatini yaratish uchun o'rtacha hisoblandi. O'rtacha hisobda, ota-onalar o'z farzandlari bilan bolalik davrida 11.54 ta faoliyatni baham ko'rganliklarini ($SD = 3.29$) bildirdilar. Oila muhokamasi 5 daqiqalik qiziqarli oilaviy faoliyatni rejalashtirish va ota-onalar bilan farzandlarning o'zlari tanlagan oilaviy muammolar ro'yxatidan nisbatan muhim deb hisoblangan mavzularni muhokama qiladigan 10 daqiqalik segmentni o'z ichiga oldi (masalan, o'g'ilning uy vazifasini bajarmasligi, uning xonasi tozalanmasligi). Sinaluvchilar real vaqt rejimida ijobiy va salbiy interaktsiya xatti-harakatlari bo'yicha qabul qilingan baholash formasini to'ldirdilar. 34 ta kodlovchi baho elementidan 9 tasi ota-onalarning farzandlari bilan ijobiy tarbiyaviy xatti-harakatlarini (masalan, bolaga nisbatan og'zaki mehribonlik ko'rsatish; bolaga nisbatan empatiya, qo'llab-quvvatlash va chin dildan g'amxo'rlik ko'rsatish; bolaga do'stona va yoqimli bo'lish) o'lchadi, 3 tasi esa bolaning ota-onaga nisbatan munosabatlarining sifatini aks ettiruvchi xatti-harakatlarini (ya'ni, bolaning ota-onaga munosabati uzoq yoki bog'lanmagan ko'rinishda bo'lish yoki ota-onaga nisbatan dushman, kibrli yoki itoatsiz bo'lish) o'lchaydi va 1 tasi esa ota-ona va bola o'rtasidagi munosabatlarning umumiy taassurotini o'lchaydi. Javoblar quyidagi tartibda baholandi: hech qanday asos yo'q (0), umuman mos kelmaydi (1), kamdan-kam mos keladi (2), ba'zida mos keladi (3), ko'p vaqt davomida mos keladi (4), va albatta, mukammal mos keladi (5). Yagona istisno ota-ona va bola o'rtasidagi munosabatlarning umumiy sifati bo'yicha baho bo'lib, u 5 ballik Likert shkalasi bo'yicha baholandi, bu esa juda yomon (1) dan juda yaxshi (5) gacha.

Olingan natijalar va ularning tahlili. Tadqiqot o'zgaruvchilari o'rtasidagi ikki o'lchovli korrelyatsiyalar, shuningdek, o'rtacha va standart og'ishlar taqdim etilgan. Ota-onalarning farzandlari bilan bolalik davridagi ishtiroki miqdori boshlang'ich darajasi bilan ijobiy bog'liq bo'lgan, ammo bu holatning o'zgarishi esa salbiy bog'liq bo'lgan.

Tadqiqot oishtirokchilarining standart og'ishlari va korrelyatsiyalari

	(9-11)	(12-15)	(16-19)
Otaning ishtiroki miqdori	23 [*]	.19	-.01
Onaning ishtiroki miqdori	13	.28 ^{**}	-.08
Otasi bilan yaqinlik	-.27 ^{**}	-.19 [*]	.22 ^{**}
Onasi bilan yaqinlik	.10	.04	.12

Ota-onalarning farzandlar bilan birgalikdagi faoliyatda ishtirok etishining bolalar rivojlanishiga ijobiy ta'siri borligi ko'rsatilgan bo'lsa-da, uning fiziologik funksiyalarga uzoq muddatli ta'siri katta darajada noma'lum bo'lib qolmoqda. Eng qiziqarli topilmalardan biri shundaki, ota-onalarning bolalari bilan bolalik davridagi birga ko'proq vaqt o'tkazishlari ayniqsa muhim. Ota-onalari bilan ko'proq faoliyatlar o'tkazgan bolalarda interpersonallik muammosi pastroq ekanligini ko'rsatdi. Hozirgi topilmalar, shuningdek, salbiy bolalik parvarish muhitlari (masalan, bolaga nisbatan tajovuzkorlik, hissiy jihatdan sovuqqonlik) o'smirlik davrida o'zining salbiy asoratlarini namoyon etadi. Ota-onalarning ijobiy faoliyatlar (masalan, o'yinlar o'ynash, 10 daqiqa yoki undan ko'p vaqt davomida suhbatlashish, birga piknik qilish) dagi ishtiroki bolalik parvarish muhitlarida muhim jihatdir.

Xulosa. Hozirgi tadqiqotimiz ota-onalarning farzandlarining bolalik davridagi ishtirokining uzoq muddatli fiziologik va xulq-atvor oqibatlarini empirik ravishda ko'rsatdi, Bu, o'z navbatida, ota-onalar bilan farzandlarning bolalikdagi ijtimoiy-emotsional boy tajribalarga ega bo'lishlari naqadar muhimligini isbotlaydi. Umuman olganda, bizning topilmalarimiz ota-onalarning erta parvarish muhitidagi ishtirokining kuchini va uning avlodlarning neyrobiologik funksiyasiga uzoq muddatli ta'sirini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar:

1. Mihalec-Adkins, B. P. (2020). Parent-Child Relationships. Encyclopedia of Personality and Individual Differences, 3433–3435. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_1866
2. Bi, X., Yang, Y., Li, H., Wang, M., Zhang, W., & Deater-Deckard, K. (2018). Parenting Styles and Parent-Adolescent Relationships: The Mediating Roles of Behavioral Autonomy and Parental Authority. Frontiers in Psychology, 9(2187). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02187>
3. Steinberg, L. (2001). We know some things. Parent-adolescent relationship in retrospect and prospect. Journal of Research on Adolescence, 11(1), 1–19.
4. Nishanova Z.T., Alimbayeva Sh.T., M.V.Sulaymanov “Psixologik xizmat” darslik, Toshkent – 2014.
5. Karimova V.M., “Oila psixologiyasi” Darslik – T.: 2007.
6. Ismatova D.T. Oilaviy psixologik xizmatda shaxslararo munosabatlarni empirik tahlili. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar // Xalqaro ilmiy-metodik jurnal. – Buxoro, 2023. №5. – B. 338-342.
7. Ismatova D.T. Farzand tarbiyasi kontekstida ota-ona fenomenining nazariy metodologik asoslari. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar. Xalqaro ilmiy metodik jurnal. – Buxoro, 2023. №10. – B. 380-385.

	international families	
	Otamuratov Rustam Uskanovich, Nomurodova Mashura Nurilla qizi,	114
23	O'spirinlarda kasb tanlash jarayoni bilan bog'liq xavotirlanishning o'ziga xosligi	
	Characteristics of anxiety related to the professional choice process in adolescents	
	Характеристики тревожности выбора карьеры у подростков	
	Qulmamatova Fazilat Qarshiyevna	119
24	Psixologiyada shaxs destruktiviyasi muammosining nazariy jihatdan o'rganilganligi	
	Теоретическое изучение проблемы деструкции личности в психологии	
	Theoretical study of the problem of personality destruction in psychology	
	Radjabova Zuxra Mirzotilloevna	124
25	Shaxsning o'zini anglash tuzilmasida kasb tanlash jarayoni	
	Процесс профессионального выбора в структуре личностного самосознания	
	The process of professional choice in the structure of personal self-consciousness	
	Shokirov Dilmurod Murodjon o'g'li	128
26	Ijtimoiy va shaxslararo munosabatlar tizimida shaxsning rivojlanish xususiyatlari	
	Особенности развития личности в системе социальных и межличностных отношений	
	Features of personal development in the system of social and interpersonal relations	
	Нормуродова Замира Бахриддин кизи	132
27	«Влияние билингвизма студентов на их социальную и профессиональную культуру»	
	Talabalarining ijtimoiy va kasbiy madaniyatiga ikki tillilikning ta'siri	
	"The influence of students' bilingualism on their social and professional culture"	
	Садыкова Элеонора Искандаровна	138
28	Влияние типа темперамента на уровень тревожности студентов в период экзаменационной сессии	
	Influence of temperament type on the level of anxiety of students during the exam session	
	Talablarning imtihon sessasidagi temperament turining havolilik darajasiga ta'siri	
	Ismatova Dilafruz Tuymuratovna	143
29	Ota-ona va bola munosabatlarning bolalarning psixologik rivojlanishidagi ahamiyati	
	Важность отношений между родителями и детьми для психологического развития детей	
	The importance of the parent-child relationship to children's psychological development	

Bizning yangilangan saytimizga tashrif buyuring
BUXDU.UZ

Saytimizda maqolalarni o'qishingiz va ularni elektron nusxasini yuklab olishingiz mumkin

PSIXOLOGIYA ilmiy jurnal 2-son (62) Buxoro – 2025. 150 b. PSIXOLOGIYA научный журнал. Выпуск 2. (62) Бухара – 2025. – 150 с.	Jurnal O`zbekiston psixologlarining BuxDU muassisligidagi nashri hisoblanadi. Jurnalning nashr sifati uchun bosmaxona javobgar. OBUNA INDEKSI 3062	Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Bosishga ruxsat etildi Qog`oz bichimi 60x84, 1/8 Tezkor          bosma usulda bosildi.          Sharli bosma tabog`i - 28 Buyurtma №123. Adadi – 50 Bahosi kelishilgan narxda. “BUKHARAHAMD PRINT” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro sh. Buxoriy ko`chasi, 190-uy.
--	---	--

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi
Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK
Rayosatining 2013-yil 26-dekabrdagi
201/3-sonli qarori bilan psixologiya
fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari
ilmiy natijalari yuzasidan ilmiy
maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan
ilmiy jurnallar ro'yxatiga kiritilgan.*

ISSN 2181-5291

9 772181 529113 11